

Αξιοποίηση web2.0 υπηρεσιών και εφαρμογών για την υποστήριξη της διδασκαλίας φιλολογικών μαθημάτων «Υποστηρίζοντας τις διαστάσεις του χώρου και του χρόνου με αφορμή την ελληνική επανάσταση»

Δαβάκη Κωνσταντίνα, Κονταξή Μαρία, Στούμπα Αρτεμής, Χαλκίδης Άνθιμος
condav11@gmail.com, mkontaxi@sch.gr, artemis.stoumpa@gmail.com,
achalkid@gmail.com

2^ο Πειραματικό Γυμνάσιο Αθηνών

Περίληψη

Στο παρόν άρθρο παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο και η εφαρμογή μιας διδακτικής παρέμβασης με διαθεματικό χαρακτήρα ανάμεσα στο μάθημα της Ιστορίας και της Πληροφορικής στη Γ' Γυμνασίου. Η διαθεματική συνεργασία είχε ως αντικείμενο τη διερεύνηση των διαστάσεων του χώρου και του χρόνου με αφορμή την ελληνική επανάσταση του 1821. Η αξιοποίηση των ΤΠΕ εστιάστηκε αφενός στη δημιουργία από τους μαθητές/τριες πολυμεσικής πληροφορίας (επεξεργασία εικόνας, ήχου, βίντεο, κειμένου) και αφετέρου στη δημιουργική χρήση Web2.0 εργαλείων. Η όλη διδακτική παρέμβαση οδήγησε στη δημιουργία από τους μαθητές/τριες μιας χρονογραμμής που εξετάζει την πορεία προς την ελληνική επανάσταση (από το 1422 μέχρι το 1821) και ενός διαδραστικού χάρτη που παρακολουθεί την εξέλιξη της επανάστασης (από το 1821 μέχρι το 1827). Από την ολοκλήρωση της παρέμβασης παραμένουν οι μαθητικές δημιουργίες ως διδακτικό υλικό διαθέσιμο στο Διαδίκτυο.

Λέξεις κλειδιά: ελληνική επανάσταση, χρονογραμμή, διαδραστικός χάρτης, εργαλεία Web2.0

Εισαγωγή

Αποτελεί γενική διαπίστωση ότι η χρήση των Νέων Τεχνολογιών μπορεί να ενισχύσει την ποιότητα μάθησης και διδασκαλίας (Groves & O'Donoghue, 2009). Η ποιοτική αναβάθμιση της εκπαίδευσης απαιτεί την ενίσχυση της εκπαιδευτικής διαδικασίας με μια ποικιλία διδακτικών μέσων και υλικών (Σύβακα & Γκινούδη, 2013). Η παγκόσμια ροή δεδομένων έχει επηρεάσει τον τρόπο πρόσβασης στο διαθέσιμο όγκο πληροφοριών, καθώς και τον τρόπο επεξεργασίας και αξιοποίησής τους. Η αναζήτηση, αξιολόγηση, επεξεργασία και αξιοποίηση πληροφοριών με «πολυμεσικά στοιχεία και υπερμεσική δομή» που υπερβαίνουν τα γεωγραφικά όρια, δε μπορεί να αφήσει ανεπηρέαστο το σχολείο (Τσορτανίδου, 2016). Η ανάγκη για αναπροσαρμογή της εκπαίδευσης στις νέες απαιτήσεις της κοινωνίας κρίνεται απαραίτητη και η ένταξη των ΤΠΕ στη διδασκαλία των επιμέρους διδακτικών αντικειμένων αποτελεί μονόδρομο εάν θέλουμε να μιλάμε για την παροχή μίας εκπαίδευσης που εναρμονίζεται με τις επιταγές της σύγχρονης πραγματικότητας (Κουτσούκου, 2014). Η αξιοποίηση της εικόνας, η εποπτικότητα ειδικότερα στα εγχειρίδια Ιστορίας μπορεί να υπηρετήσει ευρύ φάσμα στόχων γενικής και ειδικής διδακτικής (Ψυχογιού, 2009). Πλήθος ερευνών έχουν διαπιστώσει την εκπαιδευτική δύναμη της εικόνας όταν βέβαια η τελευταία συνδυαστεί και με άλλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες στα πλαίσια ενός σωστά δομημένου εκπαιδευτικού προγράμματος (Κουτσούκου, 2014). Τα σύγχρονα προγράμματα σπουδών, πλέον, δίνουν έμφαση και στην καλλιέργεια δεξιοτήτων αυτορρύθμισης της μάθησης και όχι

μόνο στην απόκτηση γνώσεων. Με άλλα λόγια, δίνεται σημασία στην πρόσβαση και τη διαχείριση της πληροφορίας, παράλληλα με τη σημασία του περιεχομένου της (Aktaruzzaman et al, 2011).

Η ένταξη των ΤΠΕ στην ιστορική εκπαίδευση σχετίζεται άμεσα και με την προοπτική να καταστεί το μάθημα της ιστορίας πιο ελκυστικό και να δημιουργήσει τα κατάλληλα κίνητρα για την άμεση και ενεργή συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία (Τσιβάς, 2011). Η χρήση τους ενισχύει την ενεργό συμμετοχή των μαθητών, την αρχιτεκτονική της «ανοιχτότητας», τη συνεργασία, τη δυναμικότερη επικοινωνία, την κοινή χρήση υλικού και την αξιοποίηση της συλλογικής νοημοσύνης (Σύβακα & Γκινούδη, 2013). Η διαθεματική προσέγγιση και διδασκαλία με τη βοήθεια των ΤΠΕ προσφέρει σημαντικά πλεονεκτήματα και συμβάλλει στην επίτευξη διδακτικών στόχων, τους οποίους οι παραδοσιακές και συμβατικές μορφές διδασκαλίας θα ήταν πολύ δύσκολο να καλύψουν (Δάλκος, 2002).

Συγκροτείται, έτσι, ένα νέο παιδαγωγικό περιβάλλον και προσφέρονται στον εκπαιδευτικό δυνατότητες και προσβάσεις, που μέχρι πρόσφατα ήταν δύσκολο να υλοποιηθούν. Η αξιοποίηση των ΤΠΕ στο μάθημα της Ιστορίας ευνοείται από την ύπαρξη υλικού που μπορεί να αξιοποιηθεί κατάλληλα επεξεργασμένο από τις ΤΠΕ στο σχολικό περιβάλλον. Το διαδικτυο (ιδιαίτερα οι εφαρμογές και οι υπηρεσίες web2.0) πλεονεκτεί σε σχέση με τα συμβατικά μέσα διδασκαλίας. Οι ΤΠΕ πέραν του ότι εξασφαλίζουν εύκολη πρόσβαση σε πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές, δίνουν τη δυνατότητα με κατάλληλες προσομοιώσεις, βιντεοταινίες, ηχητικά ντοκουμέντα κλπ να αποκτήσουν οι μαθητές ένα είδος βιώματος για κοινωνικοιστορικές καταστάσεις που δεν έζησαν και να κατανοήσουν καλύτερα ιστορικούς όρους και έννοιες που θεωρούνται απαραίτητα για τον ιστορικό τους εγγραμματοισμό. Ακόμη, διευκολύνουν τους εκπαιδευτικούς στην καλύτερη διεξαγωγή του μαθήματος θέτοντας στη διάθεσή τους πλούσιο και πρωτότυπο εποπτικό υλικό που συμπληρώνει το υλικό των σχολικών εγχειριδίων (Βακαλούδη, 2014). Οι ΤΠΕ με την παρέμβασή τους αναμένεται να συμβάλουν ζωντανεύοντας τη διδασκαλία, διευρύνοντας το ενδιαφέρον των μαθητών και ενισχύοντας τη μάθηση. Το πλήθος, η εναλλαγή και η ποικιλία ακουστικών και οπτικών ερεθισμάτων αυξάνει τη μαθητική προσοχή (Καλόγηρος & Σμυρναίος, 2012, Borich, 2004). Εικόνες, βίντεο, μουσική, δραματοποιημένη αφήγηση, γραπτές πηγές, χάρτες, πίνακες ζωγραφικής, χαρακτηριστικά σχηματοποιούν τη γνώση, τοποθετούν το μαθητή στο χώρο και στο χρόνο, διευκρινίζουν και αναλύουν όρους και έννοιες, αναβιώνουν τα ιστορικά γεγονότα. Έτσι, βοηθούν στην αφομοίωση και κατάκτηση της ιστορικής γνώσης, διεγείρουν προβληματισμούς, οξύνουν την κριτική σκέψη, ευαισθητοποιούν, μεταδίδουν αξίες και συμβάλλουν στην ψυχοπνευματική καλλιέργεια του μαθητή (Χατζηλάκος, 2005, Λαφατζή, 2005). Ειδικότερα και μεταξύ άλλων η διδασκαλία που στηρίζεται στις ΤΠΕ διεγείρει το ενδιαφέρον για μάθηση, ως εναλλακτική δραστηριότητα, αμβλύνει προβλήματα που σχετίζονται με τη μειονεξία ανάγνωσης, απευθύνεται με αμεσότητα στο συναισθηματικό κόσμο των μαθητών/τριών, συνεισφέρει στην αισθητική τους καλλιέργεια, λειτουργεί ως εργαλείο ανάπτυξης δεξιοτήτων οπτικού γραμματισμού (Σακκά, 2003, Παληκίδης, 2008). Με την έλευση των υπηρεσιών και των εφαρμογών του web2.0 ανοίγονται επιπλέον πολλές δυνατότητες αξιοποίησης των χαρακτηριστικών τους στην εκπαιδευτική διαδικασία (ενδεικτικά Αναστασιάδης, 2017).

Κλείνοντας, ωστόσο, θα έπρεπε να υπογραμμίσουμε ότι η οπτικοποίηση της διδακτέας ύλης ενισχύει την κατανόηση και συγχρόνως προσελκύει το ενδιαφέρον των μαθητών, αν και πρέπει να γνωρίζει κανείς ότι ο ενθουσιασμός αυτός των μαθητών μπορεί να είναι και εφήμερος (Κουτσογιάννης, κ.ά. 2010). Συγχρόνως τα οφέλη της πολυμεσικής και πολυτροπικής διδασκαλίας δεν πρέπει να θεωρούνται αυτονόητα, καθώς η οπτικοποίηση

δεν οδηγεί ως εκ θαύματος στην κατανόηση αν δεν εντάσσεται σε αποτελεσματικό παιδαγωγικό σχεδιασμό (Smith et al., 2005).

Σχεδιασμός της διδακτικής παρέμβασης

Αρχικές ιδέες και σημεία που λήφθηκαν υπόψιν στη φάση του σχεδιασμού της διδακτικής παρέμβασης

Στο πλαίσιο του προαναφερόμενου προβληματισμού, εκπαιδευτικοί διαφορετικών ειδικοτήτων (Φιλολόγος και Πληροφορικοί) του 2^{ου} Πειραματικού Γυμνασίου Αθηνών, αποφάσισαν να δοκιμάσουν (στη λογική των διαθεματικών συνεργασιών που εφαρμόζονται στο σχολείο) να καθοδηγήσουν μαθητές ενός τμήματος στο να δημιουργήσουν οι ίδιοι διδακτικό υλικό για το μάθημα της Ιστορίας, με χρήση ποικίλων διαδικτυακών κυρίως υπηρεσιών και εργαλείων, συνδυάζοντας στόχους και διαθέτοντας διδακτικές ώρες και από τα δύο εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα.

Παρόλο που το όλο εγχείρημα δεν δομήθηκε ως ερευνητικό έργο, είναι φανερό ότι υπάρχουν αρκετά ενδιαφέροντα σημεία, όπως: η συνεργασία – συνδιδασκαλία σε πραγματικές συνθήκες τάξης, εντός διδακτικού ωραρίου, εκπαιδευτικών διαφορετικών ειδικοτήτων και «κουλτούρας» (φιλολογίας και πληροφορικής), η συν-παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού από τους μαθητές (ο μαθητής ως δημιουργός) που αξιοποιήθηκε κατόπιν στην διδασκαλία της Ιστορίας, η συνδυασμένη χρήση / αξιοποίηση ποικιλίας υπηρεσιών και εργαλείων web2.0 και τέλος ο συνδυασμός διδακτικών στόχων από δύο αναλυτικά προγράμματα (Ιστορίας και Πληροφορικής). Αυτά τα χαρακτηριστικά υποκρύπτουν σειρά αδήλων «ερευνητικών ερωτημάτων». Πάντως το βασικό ερώτημα στην όλη διαδικασία ήταν το αν αυτή η παρέμβαση θα μπορούσε να επιτύχει και να υπάρξει παραγωγή αξιόπιστου εκπαιδευτικού υλικού από τους ίδιους τους μαθητές.

Κατά τη φάση του σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί είχαν συναντήσεις κατά τις οποίες συζητήσαν την αρχική ιδέα και τις λεπτομέρειες για την υλοποίησή της. Από τις συζητήσεις έγινε κατανοητό ότι ο συνδυασμός του εικαστικού και τεχνολογικού στοιχείου μπορεί να επιδράσει δυναμικότερα στο θυμικό των μαθητών με συνέπεια να οξύνεται το ενδιαφέρον τους και επομένως να διευκολύνεται η διαδικασία της μάθησης. Ο μεσότης και κατάλληλα «χρωματισμένος» αφηγηματικός λόγος των βίντεο γίνεται περισσότερο κατανοητός στους σημερινούς μαθητές από τον λόγο του σχολικού βιβλίου στοχεύοντας στην αβίαστη προσήλωσή τους. Συγχρόνως η αξιοποίηση των πηγών του σχολικού βιβλίου το επικαιροποιεί και κεντρίζει το ενδιαφέρον των μαθητών για περαιτέρω μελέτη του. Με τη χρήση του οπτικοακουστικού υλικού στοχεύεται η διευκόλυνση της εκμάθησης της χρονολογικής σειράς των γεγονότων ενώ με τη χρήση χάρτη ως μόνιμου εποπτικού μέσου στοχεύεται η ενίσχυση της αντίληψης του χώρου και των διαστάσεων του.

Επίσης, λήφθηκε υπόψη ότι όταν ολοκληρωθεί η εργασία των μαθητών/τριών το αποτέλεσμα μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον φιλόλογο για τη διδασκαλία της ελληνικής επανάστασης μια και καλύπτει στην παρούσα φάση του τρεις ενότητες [την 5η, την 7η και την 8η] του σχολικού εγχειριδίου. Αυτό υποκρύπτει ότι ικανοποιεί όλους τους ειδικούς διδακτικούς στόχους που θέτει το αναλυτικό πρόγραμμα για καθεμιά από τις ανωτέρω ενότητες. Αν μάλιστα ο εκπαιδευτικός προχωρήσει και σε περαιτέρω επεξεργασία και εμπλουτισμό μπορεί κάλλιστα να καλύψει τις ανάγκες όλων των σχετικών ενότητων.

Ταυτότητα της διδακτικής παρέμβασης

Επιλέχθηκε να υποστηριχθούν δυο διαστάσεις (χώρος-χρόνος) με δυο αντίστοιχα προϊόντα που θα υλοποιηθούν με δυο αντίστοιχες διαδικτυακές υπηρεσίες. Αφενός να διερευνηθεί η διάσταση του χρόνου με τη δημιουργία μιας διαδραστικής χρονογραμμής με θέμα την πορεία προς την ελληνική επανάσταση, αφετέρου να διερευνηθεί η διάσταση του χώρου με τη δημιουργία ενός διαδραστικού χάρτη με θέμα την εξέλιξη της ελληνικής επανάστασης.

Η κυρίως παρέμβαση υλοποιήθηκε στο Εργαστήριο Πληροφορικής του σχολείου, είχε διάρκεια οκτώ διδακτικές ώρες με συχνή συνδιδασκαλία εκπαιδευτικών και από τις δυο ειδικότητες. Οι επιδιωκόμενοι στόχοι (πέρα από τους γνωστικούς για το μάθημα της Ιστορίας), σχετίζονται με τις διαδικασίες έρευνας, συνεργασίας, σύνθεσης και αλληλεπίδρασης των μαθητών, με την εξοικείωση με τη χρήση συγκεκριμένων, εύχρηστων και λειτουργικών δημιουργικών διαδικτυακών εργαλείων καθώς και την εξοικείωση με βασικές λειτουργίες επεξεργασίας πολυμεσικών στοιχείων.

Αξιοποιήθηκε ποικιλία δημιουργικών εργαλείων (επεξ. κειμένου, VDownloader, Video Cutter Joiner, Moviemaker, Audacity, Thinglink, Tiki-toki) και υπηρεσίες ανάρτησης ψηφιακού περιεχομένου (<http://vod-new.sch.gr/>, <https://www.youtube.com>).

Για την δημιουργία του υλικού χρησιμοποιήθηκαν:

- Γραπτές Πηγές: Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία Γ' Γυμνασίου ΟΕΔΒ / Τα καπάκια & Κανέλλος Δεληγιάνης Κ. Παπαγιώργη, Καστανιώτη / Ιστορία της ελληνικής επανάστασης Σ. Τρικούπη, Λιβάνη / Ο αγώνας των Ελλήνων για ανεξαρτησία 1821-1833, Ν. Νταϊκιν, ΜΙΕΤ / Η ελληνική επανάσταση του 1821, Β. Κρεμμυδάς, Gutenberg / Ιστορία των ανθρωπίνων πράξεων, Κ. Μ. Κούμα, Βιέννη
- Ντοκιμαντέρ: Από το Βυζάντιο ως την επανάσταση του 1821 / ΣΚΑΙ 1821
- Εικόνες, πίνακες ζωγραφικής, σχέδια, χαρτικά: από επιλεγμένες ιστοσελίδες

Μεθοδολογία και πορεία υλοποίησης

Οι μαθητές/τριες εργάστηκαν σε ομάδες. Η υλοποίηση διαρθρώθηκε σε τέσσερις φάσεις. Πριν την είσοδό μας στο εργαστήριο είχαμε καταλήξει σε σημαντικό βαθμό στο περιεχόμενο που θα περιλαμβάνόταν στις δύο δημιουργίες και στη διαδικασία που θα ακολουθούσαν. Επιλέχθηκε δηλαδή μια καθοδηγούμενη, εν μέρει διερευνητική διαδικασία. Οι μαθητές/τριες είχαν χωριστεί σε ομάδες ανάλογα με τις θεματικές που θα περιλαμβάνονταν τόσο στη χρονογραμμή όσο και στο διαδραστικό χάρτη. Κάθε ομάδα είχε αναλάβει δύο ρόλους έναν για τη χρονογραμμή και έναν για τον διαδραστικό χάρτη.

Κατά την *πρώτη φάση* που καλύπτει το πρώτο δίωρο ζητήθηκε απ' όλες τις ομάδες να αναζητήσουν στον παγκόσμιο ιστό τα δύο ντοκιμαντέρ για την ελληνική επανάσταση καθώς επίσης έναν χάρτη της οθωμανικής αυτοκρατορίας των αρχών του 1800 κι έναν πίνακα ζωγραφικής με θέμα την ελληνική επανάσταση. Το «ΣΚΑΙ 1821» περιέχει οκτώ (8) ωριαία επεισόδια, ενώ το «Απ' το Βυζάντιο ως την επανάσταση του 1821» είναι ένα (1) και αυτοτελές. Μετά από ολιγόλεπτη συζήτηση κατέληξαν και σε χάρτη και σε πίνακα για το φόντο της χρονογραμμής. Στη συνέχεια οι ομάδες ανέλαβαν καθεμία από ένα επεισόδιο το οποίο κλήθηκαν να κατεβάσουν με το λογισμικό VDownloader. Μόλις ολοκληρώθηκε το κατέβασμα παρακολούθησαν το βίντεο φορώντας ακουστικά για να μην ενοχλούνται μεταξύ τους και έχοντας σαφείς οδηγίες. Στόχος ήταν να εντοπίσουν τμήμα του επεισοδίου που έδινε ικανές πληροφορίες για την ομάδα τους. Οι ομάδες αφού είδαν με προσοχή το επεισόδιο που τους αναλογούσε σημείωσαν ποιο κομμάτι θα έπρεπε να αποκόψουν από το υπόλοιπο σώμα και κατέγραψαν τα χρονικά σημεία (αρχή - τέλος) κάθε αποσπάσματος. Έτσι, συγκεντρώθηκαν 31 βίντεο-αποσπάσματα. Τρεις ομάδες που δεν απασχολήθηκαν με

το κατέβασμα των βίντεο ασχολήθηκαν με τη συλλογή μέσω Διαδικτύου εικονιστικού υλικού (εικόνες, σχέδια, πίνακες ζωγραφικής, χαρακτικά) για τη δημιουργία θεματικών ενοτήτων της χρονογραμμής για τις οποίες τα ντοκιμαντέρ δεν παρείχαν υλικό. Κατά τη *δεύτερη φάση* που καλύπτει το δεύτερο δίωρο οι ομάδες χρησιμοποιώντας το λογισμικό Video Cutter Joiner απομόνωσαν τα αποσπάσματα που τους ενδιέφεραν. Στη συνέχεια κάποιες από αυτές τις ομάδες προχώρησαν και σε μοντάζ κάποιων αποσπασμάτων με το λογισμικό Moviemaker. Έτσι, από τα αρχικά 31 βιντεο-αποσπάσματα, παρέμειναν 17 αυτοτελή, ενώ από τα υπόλοιπα 14, μετά από μοντάζ, προήλθαν 6 νέα. Κατά την *τρίτη φάση* που καλύπτει το τρίτο δίωρο οι τρεις ομάδες που κατά τη πρώτη φάση συγκέντρωναν εικονιστικό υλικό αφού είχαν προετοιμάσει την αφήγησή τους πάνω σε υλικό που τους είχε δοθεί, ηχογραφήθηκαν με το λογισμικό Audacity, ενώ αμέσως μετά χρησιμοποιώντας το Moviemaker «πάντρεψαν» την αφήγησή τους με τις εικόνες που είχαν συλλέξει κατά την πρώτη φάση δημιουργώντας ένα βίντεο με εναλλασσόμενες εικόνες προσπαθώντας το οπτικό ερέθισμα να «κουμπώνει» με την ιστορική αφήγηση. Παράλληλα 7 ομάδες κατέγραφαν σε επεξεργαστή κειμένου MsWord παραθέματα από τις τρεις διδακτικές ενότητες του σχολικού βιβλίου, αξιοποιώντας έτσι και τις πηγές του σχολικού εγχειριδίου. Τέλος, οι υπόλοιπες δυο ομάδες «έστηναν» τους δυο βασικούς μηχανισμούς, της χρονογραμμής με το εργαλείο Tiki-Toki και του διαδραστικού χάρτη με το thinglink αντίστοιχα. Κατά την *τέταρτη* και *τελευταία φάση* κι ενώ όλα τα βίντεο είχαν ανέβει σε αποθετήρια, κάθε ομάδα τοποθετούσε το βίντεό της στην κατάλληλη θέση, στην χρονογραμμή και στο διαδραστικό χάρτη.

Γενικά οι μαθητές «διέτρεξαν» με τις εργασίες στις οποίες ενεπλάκησαν, τα ανώτερα επίπεδα της αναθεωρημένης ταξινόμιας Bloom στον γνωστικό τομέα (Krathwohl, 2002), αφού εφάρμοσαν οδηγίες και προδιαγραφές, ανέλυσαν και αξιολόγησαν πρωτογενές υλικό και δημιούργησαν πρωτότυπο υλικό. Οι εργασίες (Σχήμα 1) είναι αναρτημένες στις σελίδες <http://www.tiki-toki.com/timeline/entry/743064/-1821/> (διαδραστική χρονογραμμή) και <https://www.thinglink.com/scene/858244155577466881> (διαδραστικός χάρτης).

Σχήμα 1: Στιγμιότυπα από τη διαδραστική χρονογραμμή (αριστερά) και από τον διαδραστικό χάρτη (δεξιά)

Αποτελέσματα - Συμπεράσματα

Σε συζητήσεις κατά τη φάση του αναστοχασμού μεταξύ των εκπαιδευτικών που συνεργάστηκαν, εντοπίστηκαν περιπτώσεις κατά τις οποίες αρκετοί από τους/τις μαθητές/τριες φάνηκε να επιδεικνύουν πέρα από απλές τεχνικές δεξιότητες, δεξιότητες επίλυσης προβλήματος, κριτική σκέψη και δημιουργικότητα, ατομική και συλλογική υπευθυνότητα, κοινωνικές λειτουργικές και συνεργατικές δεξιότητες (όπως διαχείριση διαφωνιών και συγκρούσεων).

Το αποτέλεσμα της εργασίας και της διαθεματικής προσέγγισης ικανοποίησε τους στόχους που τέθηκαν εξ αρχής. Μάλιστα θα μπορούσε κάποιος να πει ότι θέτει και νέους καθώς η παρούσα δουλειά μπορεί να εμπλουτιστεί με νέο υλικό (επιπλέον πολυμεσικό υλικό, φύλλα εργασίας που να αξιοποιούν τις μαθητικές δημιουργίες ως εκπαιδευτικό υλικό) ή να δοθούν αφορμές για νέες προεκτάσεις (διαθεματικές προσεγγίσεις με Μουσική, Εικαστικά, Λογοτεχνία). Ικανοποίησε όμως και μία άλλη παράμετρο: την ανάγκη του φιλολόγου να διατρέξει αλλά και να διδάξει εντοπιστικά και ελκυστικά την ελληνική επανάσταση διερευνώντας πραγματικά κι όχι μεταφορικά τον χρόνο και τον χώρο.

Αναφορές

- Aktaruzzaman, M., Shamim, M. R., & Clement, C. K. (2011). Trends and issues to integrate ICT in teaching and learning for the future world of education. *International Journal of Engineering & Technology*, 11(3), 114-119.
- Borich, G. D. (2004). *Effective teaching methods*, 5th ed. Upper Saddle River: Pearson.
- Groves, M., & O'Donoghue, J. (2009). Reflexions of Students in Their Use of asynchronous Online Seminars. *Educational Technology & Society*, 12 (3), pp. 115-149
- Krathwohl, D. R. (2002). A revision of Bloom's taxonomy: An overview. *Theory Into Practice* 41 (4), 212-218
- Smith, H., Higgins, S., Wall, K. & Miller, J. (2005). Interactive whiteboards: boon or bandwagon? A critical review of the literature. *Journal of Computer Assisted Learning*, 21: 91-101.
- Αναστασιάδης, Π. (επ.). (2017). *Η Αξιοποίηση των ΤΠΕ στο Σύγχρονο Σχολείο με έμφαση στη Συνεργασία, τη Δημιουργικότητα και την Κριτική Σκέψη*. Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης, Π.Τ.Δ.Ε./Ε.ΔΙ.Β.Ε.Α, διαθέσιμο στο http://www.edivea.org/syllogikos_tomos.html, προσπέλαση ιστοσελίδας 15/01/2017
- Βακαλοῦδη Α. (2014). *Εκπαιδευτική και παιδαγωγική αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και επικοινωνίας στη διδακτική της Ιστορίας*, Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, προσβάσιμη από <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/37303>.
- Δάλκος, Γ. (2002), Το μάθημα της Ιστορίας και η διαθεματική προσέγγισή του στο Μουσείο, *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 7, 184-199.
- Καλόγηρος, Β. & Σμυρναιός, Α. (2012). Το μάθημα της ιστορίας και οι μαθητές. Στάσεις και προβλήματα. *Τα Εκπαιδευτικά*, τχ. 103-104, 71-88.
- Κουτσογιάννης, Δ. , Ακριτίδου, Μ. & Αντωνοπούλου, Σ. (2010). Διαδραστικά συστήματα & η αξιοποίησή τους στα φιλολογικά μαθήματα, Σεπτέμβριος 2010, «*Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών για την Αξιοποίηση και Εφαρμογή των ΤΠΕ στη Διδακτική Πράξη*» του Ε.Π. «Εκπαίδευση και δια βίου μάθηση»
- Κουτσοῦκου Π. (2014). *Διερεύνηση των Αντιλήψεων Εκπαιδευτικών του Δημοτικού αναφορικά με τη Διδακτική Αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών στη Διδασκαλία του Μαθήματος της Ιστορίας*, Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πατρών, διαθέσιμη στο <http://nemertes.lis.upatras.gr>,
- Λαφατζή, Ι. (2005). *Νέες τεχνολογίες στην εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αφοί Κυριακίδη.
- Παληκίδης, Α. (2008α). Ήρθε το τέλος του μαθήματος της Ιστορίας; *Φιλολογική, τεύχος 104*, σελ. 3-5.
- Σακκά, Β. (2003). Η προσέγγιση των πηγών και η διδασκαλία της Ιστορίας: Το πρόβλημα της αξιολόγησης, *Φιλολογική, τεύχος 82*, σελ. 22-29.
- Σύβακα, Τ. & Γκινούδη, Α. (2013). Η Συμβολή των «Κοινωνικών» Εργαλείων Web 2.0 στην Οικοδόμηση της Συνεργατικής Γνώσης, *7ο Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, τόμος 7(B)*, 148-154
- Τσιβάς, Α. (2011). Παιδαγωγική αξιοποίηση των δυνατοτήτων των ΤΠΕ στην ιστορική εκπαίδευση: Θεωρητικές και ερευνητικές εκδοχές και προσεγγίσεις, *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 4(1-3), 151-164
- Τσορτανίδου, Ξ. (2016). Η παιδαγωγική αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών στη διδασκαλία και τη μάθηση της Ιστορίας. *Ανοικτή Εκπαίδευση*, 12, 87-94
- Χατζηλάκος, Θ. (2005). *Τι τους κάνουμε τους υπολογιστές στα σχολεία (πρακτικός οδηγός για μη βολεμένους εκπαιδευτικούς)*, διαθέσιμο στο <http://users.sch.gr/stefanski/syneduction/thanasishadzilacos.pdf>

Ψυχογιού, Ε. (2009). Η συμβολή των ΤΠΕ στη διδακτική της Ιστορίας Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, *Πρακτικά 1ου Εκπαιδευτικού Συνεδρίου «Ένταξη και Χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία»*, Βόλος, διαθέσιμο στο <http://www.etpe.gr/custom/pdf/etpe1399.pdf>, προοπέλαση ιστοσελίδας 15/01/2017